Interview met de filmmaker

Ivan Grgur over Asparagus Bear

Hoe ben je begonnen met films maken?

Als kind was ik geobsedeerd door films en schrijven. Maar omdat ik opgroeide in een klein dorp, leek regisseur worden nog minder realistisch dan astronaut worden. Ik werkte bijna tien jaar als copywriter, voordat vrienden me in 2019 overtuigden om me aan te melden bij de School of Documentary Film van Restart. Ik was toen dertig jaar oud.

Daar maakte ik mijn eerste korte film, en toen viel alles op zijn plek. Ik nam ontslag en meldde me aan bij de kunstacademie in Zagreb. Mijn doel is om films te maken die serieuze onderwerpen door middel van humor en speelse vormgeving bespreekbaar maken. Ik geloof dat ik op die manier mensen kan betrekken bij thema's waar ze anders misschien nooit over zouden nadenken.

Waarom heb je voor documentaire gekozen?

Het maken van documentaires brengt mij in contact met mensen die ik anders waarschijnlijk nooit zou ontmoeten, dus ook met mensen met wie ik het grondig oneens ben. Als je lang genoeg bij hen blijft, ontdek je vaak de persoon achter het standpunt en begin je beter te begrijpen waar dat standpunt vandaan komt. Dat vind ik bijzonder waardevol.

Creatief gezien houd ik ervan dat de werkelijkheid zich voortdurend tegen het plan verzet. Een nieuw personage of een klein ongelukje kan een documentaire een richting geven die ik nooit had kunnen bedenken of schrijven. En vanuit een meer idealistisch perspectief, leggen documentaires een moment in de tijd vast, terwijl ze tegelijk proberen invloed uit te oefenen op wat daarna komt. Door de problemen van nu onder de loep te nemen, hopen we misschien te voorkomen dat ze de problemen van de toekomst worden.

Waarom wilde je deze film maken? Wat is de belangrijkste boodschap?

Ik heb journalistiek gestudeerd, en daarom houd ik mij al jaren bezig met waarheid als onderwerp, vooral online – zoals we dat tegenwoordig waarschijnlijk allemaal doen. Maar ik wist dat ik geen klassieke, zwaar aangezette documentaire over dat onderwerp wilde maken. Ik zocht naar iets in de werkelijkheid dat als kapstok kon dienen voor de vragen die mij bezighielden.

Toen een vermeende berenwaarneming in mijn geboortestad leidde tot nepfoto's, nieuwsberichten en twee tegenover elkaar staande kampen, besefte ik dat dit de perfecte gelegenheid was om dat onderwerp te onderzoeken.

Ik denk niet dat de film één eenduidige boodschap heeft. Hij roept vooral veel vragen op. Waarom gaan we iets als waar beschouwen zodra we het vaak genoeg horen? Waarom is een goed verhaal soms aantrekkelijker dan een gecontroleerd feit? Maakt waarheid nog uit als een mooie leugen mensen helpt om ergens mee om te gaan? Vertelt iemand ooit de objectieve waarheid, of vertelt iedereen vooral zijn eigen versie daarvan? En welke rol speelt technologie in dit alles?

Wat was de grootste uitdaging bij het maken van deze film?

De montage was veruit de grootste uitdaging. We spraken met zo'n tweehonderd mensen; ongeveer vijftig van hen komen voor in een film van achttien minuten. Er is geen duidelijke hoofdpersoon en ook geen klassieke verhaallijn. Daarom wilden we de film opbouwen uit korte fragmenten, als een soort nabootsing van een gerucht: iemand brengt een idee naar voren, een volgende persoon bouwt daarop voort of spreekt het tegen, en zo groeit het gerucht langzaam uit tot iets veel groters.
Samen met editor Dora Slakoper moest ik ervoor zorgen dat die keten helder, grappig en energiek bleef, zonder dat de interviews in de herhaling vielen. Tegelijk moesten we uiterst zorgvuldig zijn: als je iemand terugbrengt tot één of twee zinnen, mag dat nooit als gevolg verdraaien wat diegene werkelijk heeft gezegd.

Achteraf gezien had ik eerder moeten beginnen met draaien. Toen het verhaal over de beer voor het eerst opdook, heb ik een paar weken getwijfeld of er wel echt een film in zat. Tegen de tijd dat we begonnen, was het gerucht al wat gaan liggen. Mensen waren minder boos, het conflict tussen gelovigen en sceptici was minder scherp en sommige mensen waren minder bereid om de wildste theorieën te delen die ze in het begin nog wel verkondigden. Als we die eerste spanning hadden kunnen vastleggen, had dat de film volgens mij nog een extra laag gegeven.

Kun je wat over je crew vertellen?

Het kernteam was klein: cameravrouw Magdalena Ptiček, editor Dora Slakoper en ikzelf. Magdalena, Dora en ik werken inmiddels al langer samen, en ik denk dat dat bij documentaire in het bijzonder belangrijk is. Anders dan bij fictie geeft de werkelijkheid je geen tweede take en moet het filmen dus zo soepel mogelijk gaan.

Magdalena en ik werkten alleen in het veld, omdat we niet wilden dat een grotere filmploeg mensen zou intimideren of de gesprekken zou verstoren. Vooraf bepaalden we een duidelijke creatieve richting en bereidden we ons bijna voor alsof we een fictiefilm gingen maken. Natuurlijk verstoort de werkelijkheid meestal een groot deel van dat plan, maar die voorbereiding maakt het makkelijker om te improviseren wanneer er iets onverwachts gebeurt.

In de montagekamer waren Dora en ik het erover eens dat elke mening, hoe hard of confronterend ook, uitgesproken moet worden als die de film kan helpen. We besteden ook veel tijd aan het bespreken van de ethiek van onze keuzes. Niet alleen aan de vraag

of een montage werkt, maar ook wat die keuze kan betekenen voor de persoon die in beeld komt, bekeken vanuit verschillende perspectieven.

We monteerden tussen de draaidagen door, en iedere nieuwe montage gaf Magdalena en mij een nieuwe opdracht om mee terug het veld in te nemen.

Wat hoop je dat jongeren van jouw film kunnen leren?
In plaats van hun één juiste conclusie te geven, wil ik dat ze alle informatie die iemand hun aanbiedt kritisch bevragen. Dat is dus ook de informatie die wij als makers van de film presenteren. Ik hoop dat ze zien hoe snel informatie verandert wanneer die van persoon tot persoon overgaat, en vervolgens van telefoons naar nieuwssites.
Daarnaast hoop ik dat de film laat zien dat serieuze onderwerpen niet altijd een ernstige toon nodig hebben.